

Kwaliteitsplan Landmarks Weerribben-Wieden

- Identiteit versterken en borgen -

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Stelsel van Landmarks	5
3. Identiteit	7
4. Kwaliteit en herkenbaarheid	9
❶ Toegangspoorten Nationaal Park Weerribben-Wieden.	9
❷ Spots / Transport-hubs met voorzieningen.	9
❸ Baak / herkenbaar framework (info)borden.	9
Nawoord	20

1. Inleiding

Inleiding

In het gebied Weerribben-Wieden realiseert de stichting Weerribben-Wieden een samenhangend stelsel van Landmarks en ontvangstlocaties die de bezoekers welkom heten. Onderdeel van dit stelsel zijn in het oog springende fysieke toegangspoorten die zichtbaar zijn opgesteld.

De Landmarks en ontvangstlocaties vertellen het verhaal van het gebied. Over de vervening, de overlevingsstrijd van mensen, het Land van Vollenhove, de handel en stadjes, de natuur en de mensen.

Een doel van de Landmarks is het versterken van de identiteit van Weerribben-Wieden. We willen de herkenbaarheid en de naamsbekendheid van het gebied vergroten. Dit sluit aan bij de provinciale ambitie zoals neergelegd in de Omgevingsvisie Overijssel:

“sterke ruimtelijke identiteiten als merken voor Overijssel”. Onder deze ambitie wordt de waterrijke Kop van Overijssel ook specifiek genoemd. Een citaat:

“Gedeelde verhalen en waardering van gebieden met een sterke ‘sense of place’ zorgen ervoor dat mensen er identiteit en betekenis aan toekennen. Overijssel heeft een aantal ‘sterke merken’ in huis. De waterrijke Kop van Overijssel, de Hanzesteden, (...) zijn ijzersterke identiteiten met een sterk potentieel. Het gaat er in dit verband om ‘alles uit de kast’ te halen (inrichtingskwaliteit, eigen gezicht, stimuleren ondernemerschap, streekproducten, vergroting – verdieping – verbreding van recreatieve mogelijkheden, marketing) om de potentiële kwaliteit te verzilveren. Niet alleen vanuit economisch oogpunt, maar ook om de vitaliteit en de dynamiek in de genoemde gebieden op gang te houden.”

De Landmarks moeten de bezoekers op gastvrije wijze door het gebied geleiden zodat met behulp van verleiding ook toerismespreiding tot stand komt. Verder leggen we met de Landmarks de focus op de rijke natuur en de cultuurhistorie. Tot slot beogen we hierdoor ook een economische spin-off.

Doel kwaliteitsplan

Het doel van voorliggend plan is een leidraad te geven voor de vormgeving en uitstraling van de Landmarks. Hiermee is dit plan ook richtinggevend voor het toekomstig beheer en onderhoud van de Landmarks.

Deze notitie gaat in hoofdstuk 2 en 3 in op de opbouw van het stelsel van Landmarks en de identiteit van Weerribben-Wieden. Daarna volgen in hoofdstuk 4 de uitgangspunten voor de vormgeving en inrichting van de Landmarks.

Achtergrond

De Landmarks en ontvangstlocaties worden gerealiseerd in en rond het gebied Weerribben-Wieden. Dit gebied komt overeen met de hele gemeente Steenwijkerland en een deel van de gemeente Zwartewaterland en heeft in het hart het natuurgebied Weerribben-Wieden. Onder andere door deze ruime gebiedsbegrenzing behoort Weerribben-Wieden tot de nationale parken nieuwe stijl. Dit zijn parken die bestaan uit waardevolle natuur gelegen in een ruimere landschappelijke, landschaps-ecologische, cultuurhistorische en regionaal-economische context.

Een ander kenmerk van nationale parken nieuwe stijl is dat deze parken een eigen identiteit hebben waarmee bewoners, maatschappelijke instellingen en ondernemers zich verbonden voelen. In de Weerribben-Wieden komt dit tot uiting in de samenstelling van het bestuur van de stichting Weerribben-Wieden die het park aanstuurt. In het bestuur hebben vertegenwoordigers namens alle belanghebbenden zitting, te weten inwoners, ondernemers, terreinbeheerders en gemeente.

2. Stelsel van Landmarks

Verschillende soorten en ontvangstlocaties

De Landmarks kunnen qua locatie, functionaliteit, thematiek en vormgeving verschillende gezichten hebben. De vorm, omvang en inrichting worden zoveel mogelijk afgestemd op de locatie en de input van lokaal betrokken mensen. De plekken zijn logisch gekozen voor de rol en functie die ze vervullen.

We hebben de locaties en functies ingedeeld in vijf zones waar verschillende type poorten komen:

- Bij invalswegen (poorten)
- Vervoersknooppunten (transfers)
- Binnen de natuurgebieden (spots)
- Bij de Zuiderzeestadjes (spots)
- Plekken voor waterbeleving (spots)
- Bij de entrees van alle kernen (baken)

De verschillende soorten Landmarks zijn onderdeel van één 'familie'. Ze lijken op elkaar, maar zijn niet allemaal hetzelfde. Je kunt zien dat ze familie van elkaar zijn door de vergelijkbare vormgeving, het materiaalgebruik en de kleur. Deze familie van landmarks geven voortdurend het gevoel op bekend terrein te zijn.

We hebben een kunstenaar gevraagd om een ontwerp te maken met een iconisch karakter, dat past bij de identiteit van het gebied. Dit ontwerp geeft dan ook de essentie van het gebied weer en kan qua functie en schaal goed ingepast worden op verschillende locaties. Een *Landmark* kan op bepaalde plekken groots zijn en een echte blikvanger vormen, en is op andere plekken kleiner en functioneler van aard. Maar altijd is er het herkenbare familiale karakter van *onze Landmark*.

Vanuit deze uitgangspunten en belevingsbeelden bestaat de familie uit de volgende Landmarks en ontvangstlocaties:

Toegangspoorten: deze zijn te vinden langs de belangrijke invalswegen (kan ook langs fietspaden of waterwegen!) waar je letterlijk Weerribben Wieden binnenrijdt en waar je direct de eigenheid van het landschap herkent. Ze hebben een signaalfunctie: nu ben je er, welkom! Hier zal het Landmark groots en indrukwekkend zichtbaar zijn. Ze zijn niet te missen. Er hoeven geen voorzieningen zoals bijvoorbeeld parkeerplaatsen of informatieborden bij aanwezig te zijn, ze zijn vooral een markering.

Spots: dit type Landmarks zijn meer een doelbestemming. Ze hebben enerzijds weer de signaalfunctie, maar zijn ook een ontvangst- en spreidingsfunctie. Bij de Spot is parkeergelegenheid, er is markering en bewegwijzering en hier is het verhaal van het gebied en die plek beleefbaar. Dat verhaal is ook locatie-specifiek: is het een Zuiderzee stadje, dan ervaar je het verhaal van de visserij, de handel, de scheepvaart, kortom het leven in een kleine stad. Ligt de spot in de natuur dan ervaar je het verhaal van de turfwinning, het rietsnijden, en hoe de natuur nu behouden blijft.

Transfers: we willen graag dat bezoekers bij de randen van het gebied besluiten om (op milieuvriendelijke manieren) het gebied in te gaan. We zien meerdere locaties waar grote stromen bezoekers opgevangen kunnen worden en geholpen worden om met andere vervoersmiddelen verder te gaan.

We noemen het onze 'transfers'. Zo willen we in ieder geval een transfer realiseren bij het NS-intercitystation Steenwijk. In *Steenwijk* ontvangen we bezoekers die met openbaar vervoer het gebied bezoeken. Van hieruit kunnen ze, na een warm welkom waarbij ze zich kunnen oriënteren op alle bezoekersmogelijkheden, via een multimodaal vervoersysteem overstappen naar verschillende windrichtingen binnen en buiten het gebied; denk aan fiets, boot, wandelend etc.

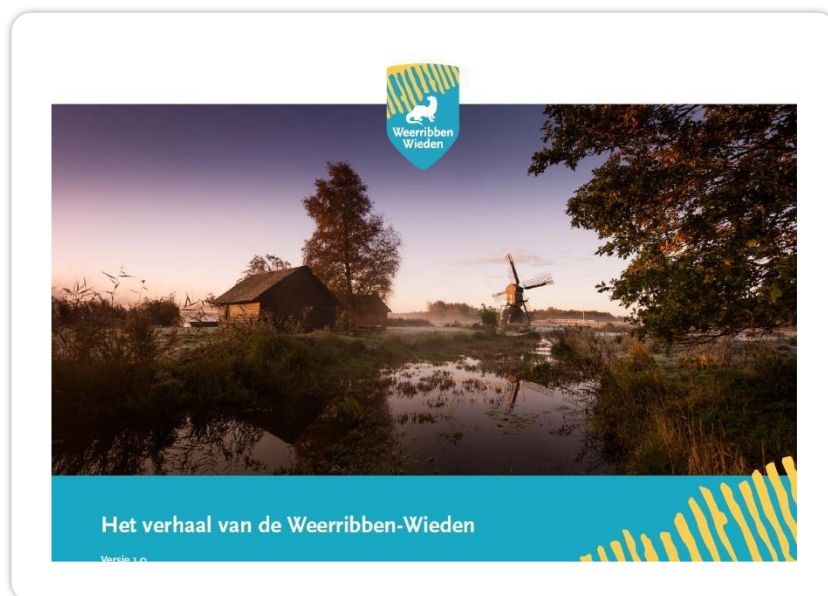
Baak: dit is een herkenningsteken in het gebied dat weer een signaalfunctie heeft. De baak is veelal gekoppeld aan kleine kernen of bijzondere trekpleisters zoals bijvoorbeeld musea, en informatiecentra. Waar mogelijk en nodig zijn er voorzieningen toegevoegd (soms ook al aanwezig!) zoals informatiepanelen (routeborden, gebiedsverhalen e.d.) Baken kunnen op heel veel locaties geplaatst worden.

3. Identiteit

Het gebied Weerribben-Wieden (grotendeels gelegen in de gemeente Steenwijkerland en een kleiner deel in gemeente Zwartewaterland) bestaat enerzijds uit steden en dorpen met vaak met een rijke historie. Anderzijds kent het gebied een prachtig landschap en natuurgebieden met karakteristieke flora en fauna. In en rondom de kernen is er bedrijvigheid in onder meer de agrarische en toeristische sector.

De identiteit en het verhaal van het gebied zijn kernachtig opgetekend in het document 'Het verhaal van de Weerribben-Wieden' dat in 2017 is opgesteld in opdracht van Weerribben-Wieden Marketing. Dit document is een belangrijk kader en inspiratiebron voor de gebiedspromotie voor de toeristische markt.

Ook in dit kwaliteitsplan gebruiken we dit document als input voor de vormgeving en inrichting van de Landmarks en de ontvangstlocaties. Op deze manier komt zoveel mogelijk eenduidige communicatie over het gebied tot stand, en daarmee herkenbaarheid.

Het verhaal van Weerribben-Wieden

De Weerribben-Wieden is een samenhangend gebied met een gemeenschappelijk verhaal. Een cultuurhistorisch verhaal. Het is het verhaal van een gebied dat gemaakt is door mensen, met bloed, zweet en tranen. Ontstaan door vervening, turfwinning en overstromingen, met weren, ribben en wieden. Met vele cultuurhistorisch bijzondere plaatsen en natuurlijk het Nationaal Park Weerribben- Wieden. Het verkennen van het gebied is een ontdekkingsreis, waardoor je ook Nederland en de Nederlanders beter leert kennen.

Het centrale thema is de geschiedenis van de vervening, de overlevingsstrijd van mensen en de bijzondere natuur die onder invloed van mensenhanden is ontstaan.

De gezamenlijke kenmerken omschrijven de identiteit:

- Authentiek: de Weerribben-Wieden is authentiek in het hier en nu. Naast de historie is er steeds een duidelijke link naar het heden.
- Door mensen ontstaan: het gebied is 'man made': met de voeten in het veen en de handen in het riet. Zo is een prachtig gebied ontstaan om trots op te zijn.

- Kleinschaligheid: het gebied leer je beter kennen en waarderen naarmate je er langer en vaker verblijft. De oproep is 'go slow': doe rustig aan en dompel jezelf onder.

Het verhaal van de Weerribben-Wieden kent vele hoofdstukken. Iedere plaats, iedere kern, iedere bewoner en iedere ondernemer voegt een eigen hoofdstuk toe aan het gebiedsverhaal. Er is een gezamenlijke ontstaansgeschiedenis, maar het verhaal is veelzijdig en nooit af.

Verschillende verhaallijnen

Het gebied is opgedeeld in vier ruimtelijke kwartieren met elk een eigen thema en inhoudelijk verhaal. Deze verhalen hangen met elkaar samen én vullen elkaar aan. De indeling en het kleurgebruik wordt toegepast in de gebiedspromotie voor Weerribben Wieden.

- Giethoorn en de waterdorpen (waterblauw)
- Nationaal park en het veenhart (rietgeel)
- Zuiderzee en de handelssteden (zeegroen)
- Steenwijk en het hoge land (steenoranje)

Daarnaast is er nog een bijzonder (deel)verhaallijn: de Koloniën van Weldadigheid. Hiervoor is een aanvraag gedaan voor de erkenning als Unesco Werelderfgoed. Een deel van dit gebied is gelegen binnen de grenzen van Steenwijkerland (de kolonie Willemsoord en de desperadokolonie Marijenkampen).

4. Kwaliteit en herkenbaarheid

In dit kwaliteitsplan geven wij kaders voor de (ruimtelijke) kwaliteit, ontwikkeling en het onderhoud van de Landmarks. Aan de orde komen:

- ❶ Toegangspoorten Nationaal Park Weerribben-Wieden.
- ❷ Spots / Transfers (transport-hubs) met voorzieningen.
- ❸ Baak / herkenbaar framework (info)borden.

Hieronder geven we per type Landmark een toelichting. We geven eerst een algemene beschrijving. We tonen een referentiefoto. Daarna gaan we in op de situering, de locaties, de typologie / het kenmerk, de vorm, de materialisering, het kleurgebruik en de bouwstijl. Tenslotte doen we een voorstel voor het opnemen van de betreffende Landmark in de omgevingsvisie, het omgevingsplan of het omgevingsprogramma.

1 Toegangspoorten Nationaal Park Weerribben-Wieden

Algemene beschrijving:

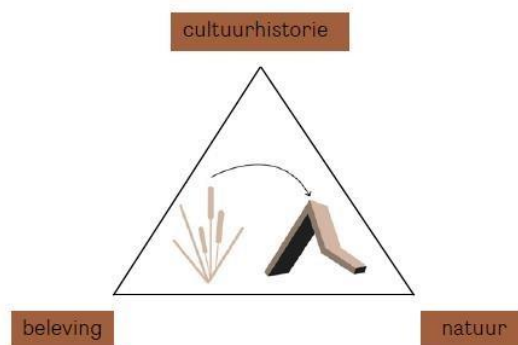
Toegangspoorten zijn grotere elementen of bouwwerken in het landschap met een oriëntatie- en signaalfunctie. Ze zorgen voor een herkenbare toegang naar het Nationaal Park. Deze poorten worden geplaatst langs belangrijke toegangswegen en geven oriëntatie aan de locatie in het Nationaal Park. Er hoeven geen voorzieningen als een parkeerplaatsen aan gekoppeld te zijn.

Voor de toegangspoorten gebruiken we bouwstenen / materialen met een verwijzing naar de cultuurhistorie. De belangrijkste materialen die gebruikt worden zijn riet en zwart staal.

Visueel bestaat het Nationaal Park vooral uit riet. Dit gegeven benadrukken we door het riet als belangrijk bouw materiaal in de toegangspoorten te verwerken. Het riet vertelt het verhaal van de historische en actuele rietteelt en rietsnijders.

Het zwarte staal verwijst naar hoe de mens het landschap gebruikt en gevormd heeft. Het vertelt iets over de industrialisatie van het landschap. In het Nationaal Park zijn er nog karakteristieke zwarte molens aanwezig. De zwarte molens zijn de zichtbare kenmerken van de industrialisatie van het landschap. Zwart staal is de vertaling naar het nu van hoe de mens het landschap gebruikt en gevormd heeft. Voor de bezoekers geven de toegangspoorten van zwart staal en roet zo een verwijzing naar de cultuurhistorie van het Nationaal Park.

Referentiebeeld poort:**Situering:**

Langs belangrijke invalswegen.

Locaties:

Voor de exacte locaties van de te plaatsen toegangspoorten wordt een separaat voorstel opgesteld. De locaties worden afgestemd met de relevante belanghebbenden.

Typologie / kenmerk:

Landmark met een signaalfunctie.

Vorm:

De bouwmassa wordt afgestemd op de locatie waar het bouwwerk geplaatst wordt. Het bouwwerk heeft een signaalfunctie, is beeldbepalend en zal derhalve bijpassende afmetingen hebben. Gestreefd wordt naar gehele of gedeeltelijke afdekking van een stalen constructie met een kap.

Materialisering en kleurgebruik:

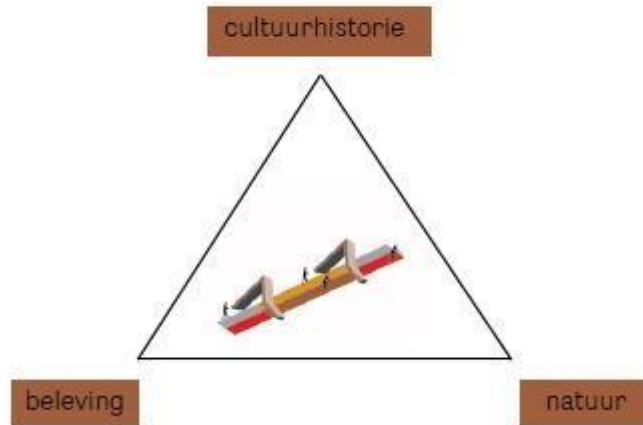
Hedendaagse uitstraling met referentie naar historische (lijkende) bouwmaterialen. De constructie heeft de kleur zwart en wordt vervaardigd uit staal of soortgelijkend materiaal. De dakconstructie wordt afgedekt met riet. Er wordt gestreefd naar natuurlijke kleuren, passend bij het landschap c.q. de directe omgeving.

Bouwstijl:

Combinatie van eigentijds stalen basisraamwerk met meer authentieke dakconstructie.

Voorstel:

Hoofdlijn Landmarks (herkenbaarheid) opnemen in de omgevingsvisie. Situering, vormgeving, materialisering opnemen in het omgevingsplan. Het totaal van nog te realiseren Landmarks / poorten opnemen in het omgevingsprogramma.

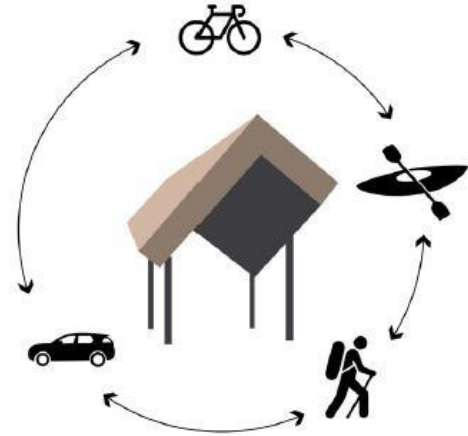
2 Spots / Transfers (transport-hubs) met voorzieningen

Algemene beschrijving:

Een spot is een herkenbare ontvangst- en spreidingslocatie met een cluster van voorzieningen. Er is parkeergelegenheid. Bezoekers kunnen er overstappen op andere vormen van vervoer over wegen, paden en water. Bij de verschillende vervoersvormen kan gedacht worden aan:

- Fietsen;
- Boten / kano's / waterfietsen;
- Openbaar vervoer /bus;
- en mogelijk zelfs amfibievoertuigen.

De vervoersmiddelen zijn bij voorkeur duurzaam (elektrisch, op zonne-energie of waterstof). Er zijn vaak oplaadpunten voor de elektrische auto's en fietsen. De spots bieden waar dat kan mogelijkheden voor de verhuur van vervoersmiddelen als fietsen, kano's en waterfietsen.

Voor de aanduiding van de spot gebruiken we het internationale i-teken. We geven er informatie over het (deel)gebied en wat er te doen is. De info bieden we aan op uniforme bebording. We gebruiken eenduidige en herkenbare constructies voor de bebording. De info kan ook digitaal aangeboden worden. Door het unieke verhaal van de specifieke spots te vertellen en te verbinden met de basis-voorzieningen krijgen deze een signaalfunctie en maken ze de plek beleefbaar.

De inpassing van de spot sluit aan bij het landschap zonder dat het een visuele barrière vormt. Met de spots bevorderen we de spreiding van toeristen en gaan we ruimtelijke en visuele verrommeling tegen. De spots vervangen op diverse plekken (op termijn) de TOP's.

Verbindingzoekers (type bezoeker) hebben hier een grote kans om te contacten met anderen aan te gaan die zich hier komen informeren en even een pauze houden.

Referentiebeeld spot/transfer:

Locaties:

Voor de exacte locaties van de te plaatsen spots en transport-hubs (transfers) wordt een separaat voorstel opgesteld. De locaties worden afgestemd met de relevante belanghebbenden.

Typologie / kenmerk:

Ontvangst- en spreidingslocatie met een hoogwaardige uitstraling, passende voorzieningen en een natuurlijk en duurzaam karakter.

Vorm:

Bij de spots komen verschillende functies, vervoersvormen en voorzieningen samen. In dit kwaliteitsplan is geen eenduidige vorm en inrichting aan te geven omdat deze per locatie zal verschillen. Wel zijn de uitgangspunten:

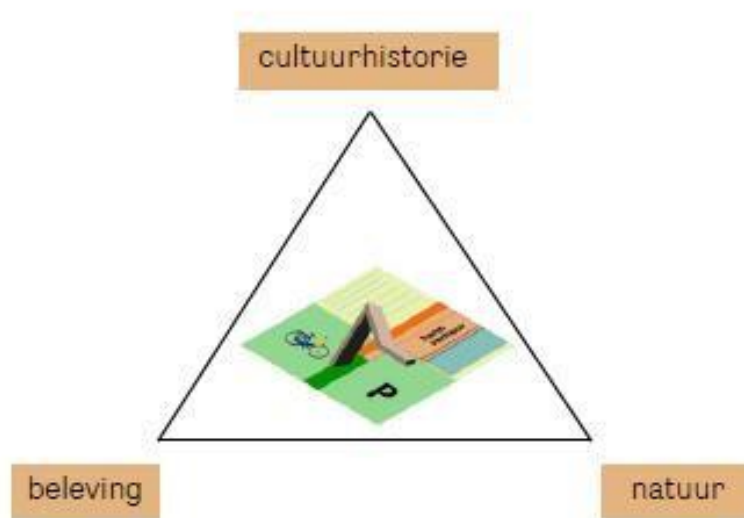
- * De info wordt aangeboden op uniforme bebording met eenduidige en herkenbare constructies. Framework infoborden overeenkomstig hetgeen beschreven is bij baak. Bouwmassa's en voorzieningen passen bij en worden afgestemd op de directe omgeving.
- * Goede landschappelijke inpassing. Bij de inpassing wordt rekening gehouden met de specifieke lokale situatie en zichtrelaties. Koppel de basisvoorzieningen in de omgeving waar mogelijk aan de spot/transfer, om ruimtelijke en visuele verrommeling van het gebied te voorkomen. Verrommeling tegengaan en geen overbodige elementen (o.a. bebording en bouwvolumes) plaatsen. Desgewenst locaties opruimen en overbodige (overbodig geworden) elementen verwijderen.

Materialisering en kleurgebruik:

- Hedendaagse uitstraling met referentie naar historische (lijkende) bouwmaterialen.
- (Constructie) bebording: de constructie wordt vervaardigd uit staal of soortgelijkend materiaal. De kleur van de constructie is zwart. In een meer landelijke omgeving zal een spot of transfer ook een dakconstructie hebben, in dit geval wordt het 'dak' afgedekt met riet. Zie ook onder baak. In de bankjes wordt hout gebruikt.
- Parkeerplaatsen: Bij het karakter van de kern passende bestrating. Bij voorkeur gebakken (historisch lijkende) materialen.
- Gebruik van natuurlijke kleuren. Het gebruik van felle contrasterende kleuren wordt zoveel mogelijk vermeden.
- Hagen: beukenhagen of soortgelijk.

Voorstel:

Hoofdlijn spots/transfers (herkenbaarheid en toegankelijkheid / beleefbaarheid) opnemen in de omgevingsvisie. Situering, vormgeving, materialisering opnemen in het omgevingsplan. Het totaal van nog te realiseren spots opnemen in het omgevingsprogramma.

3 Baak: herkenbaar framework (info)borden

Algemene beschrijving:

De baak is een herkenningsteken in het gebied met een signaalfunctie. De baak is gekoppeld aan de toegang naar de kernen (komborden) en/of bijzondere trekpleisters zoals bijvoorbeeld musea en informatiecentra. Waar mogelijk en nodig zijn er voorzieningen toegevoegd zoals informatiepanelen (routeborden, gebiedsverhalen e.d.). Baken kunnen op heel veel locaties geplaatst worden en zorgen door de herhaling voor herkenbaarheid in het gebied.

De baak (en alle andere informatieborden bij spots/transfers) bestaat uit een framework, gemaakt van stalen U-balken. In het ontwerp wordt zoveel mogelijk transparantie nagestreefd, waardoor je het landschap tussen het framework door kunt blijven zien. De baak refereert naar de hekwerken in het landschap.

De informatie wordt verwerkt op inzetpanelen, die op maat zijn ontworpen. Soms zijn de panelen zo smal dat ze in de U-balken zelf kunnen worden

verwerkt. Als de informatiebehoefte anders is, kunnen de panelen worden vergroot en tussen de balken worden geplaatst. Hierdoor ontstaat een heel flexibel systeem waarin alle informatie eenvoudig kan worden vervangen of tijdelijk worden opgehangen.

Nieuwsgierig en beleefbaar maken

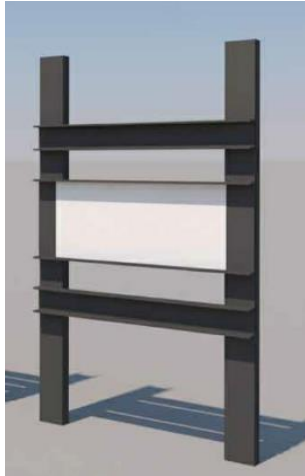
Tussen de balken kunnen transparante blokken verwerkt worden (zie afbeeldingen hiernaast) met daarin objecten uit de omgeving. Deze vertellen een deel van het gebiedsverhaal en maken het beleefbaar. De objecten kunnen aangebracht worden door mensen uit de omgeving. Door deze werkwijze ontstaat bovendien eigenaarschap en de ervaring leert dat er daardoor minder vernielt gaat worden.

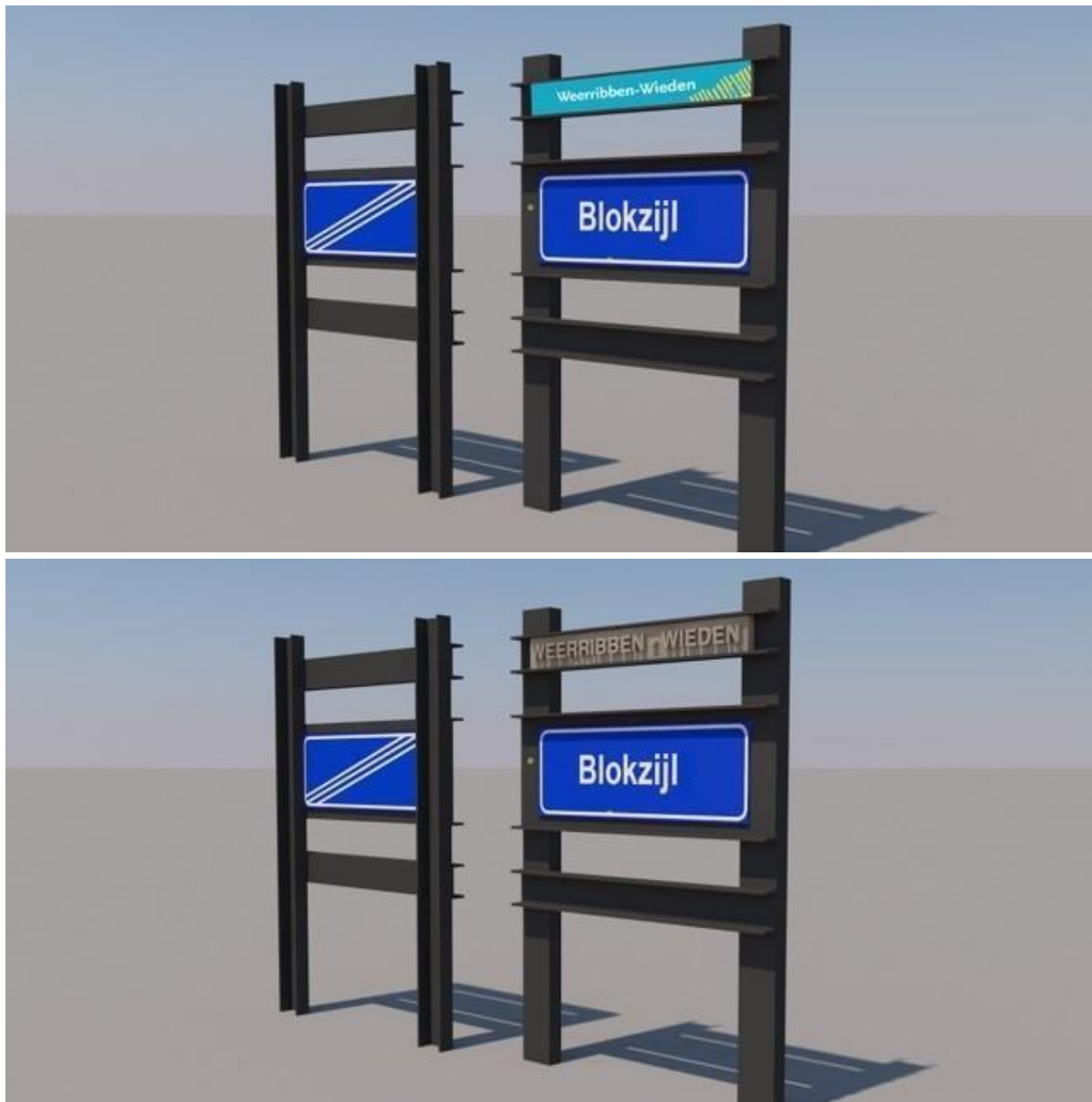
Het uniforme framework willen we op zoveel mogelijk plekken gebruiken om de herkenbaarheid van het gebied te vergroten. Het framework willen we gebruiken voor:

- Komborden.
- Infoborden bij o.a. spots/transfers.
- Borden met info over kunstwerken / plekken / bebouwing. Dit doen we als het losstaande borden zijn met een constructie er achter.

Referentiebeelden infoborden:

Referentiebeelden kombord:

Typologie / kenmerk:

Herkenningsteken met een signaal- en een informatiefunctie.

Vorm:

Het framework heeft de vorm en de uitstraling van een hekwerk (zie afb. 1 referentiefoto). Insteek is dat het framework gebruikt wordt voor zoveel mogelijk bebording in Nationaal Park Weerribben-Wieden.

Materialisering en kleurgebruik:

Hedendaagse uitstraling met referentie naar historische (lijkende) bouwmaterialen. De constructie wordt vervaardigd uit staal of soortgelijkend materiaal. De kleur van de constructie is zwart.

Voorstel:

Hoofdlijn baak / bebording (herkenbaarheid) opnemen in de omgevingsvisie. Situering, vormgeving, materialisering opnemen in het omgevingsplan. Het totaal van nog te realiseren aantal komborden en baak / constructie bebording opnemen in het omgevingsprogramma.

Nawoord

In dit kwaliteitsplan zijn de kaders neergelegd voor de Landmarks. De kwaliteit(sbeleving) van het gebied wordt echter bepaald door veel meer factoren. Een factor stellen we hier nog specifiek aan de orde en dat is tegengaan van verrommeling.

De kracht van het gebied Weerribben-Wieden is voor een groot deel het waardevolle landschap en de authentieke kernen. Hier kunnen (en zijn in het verleden) veel verrommelende elementen aan worden toegevoegd, zoals:

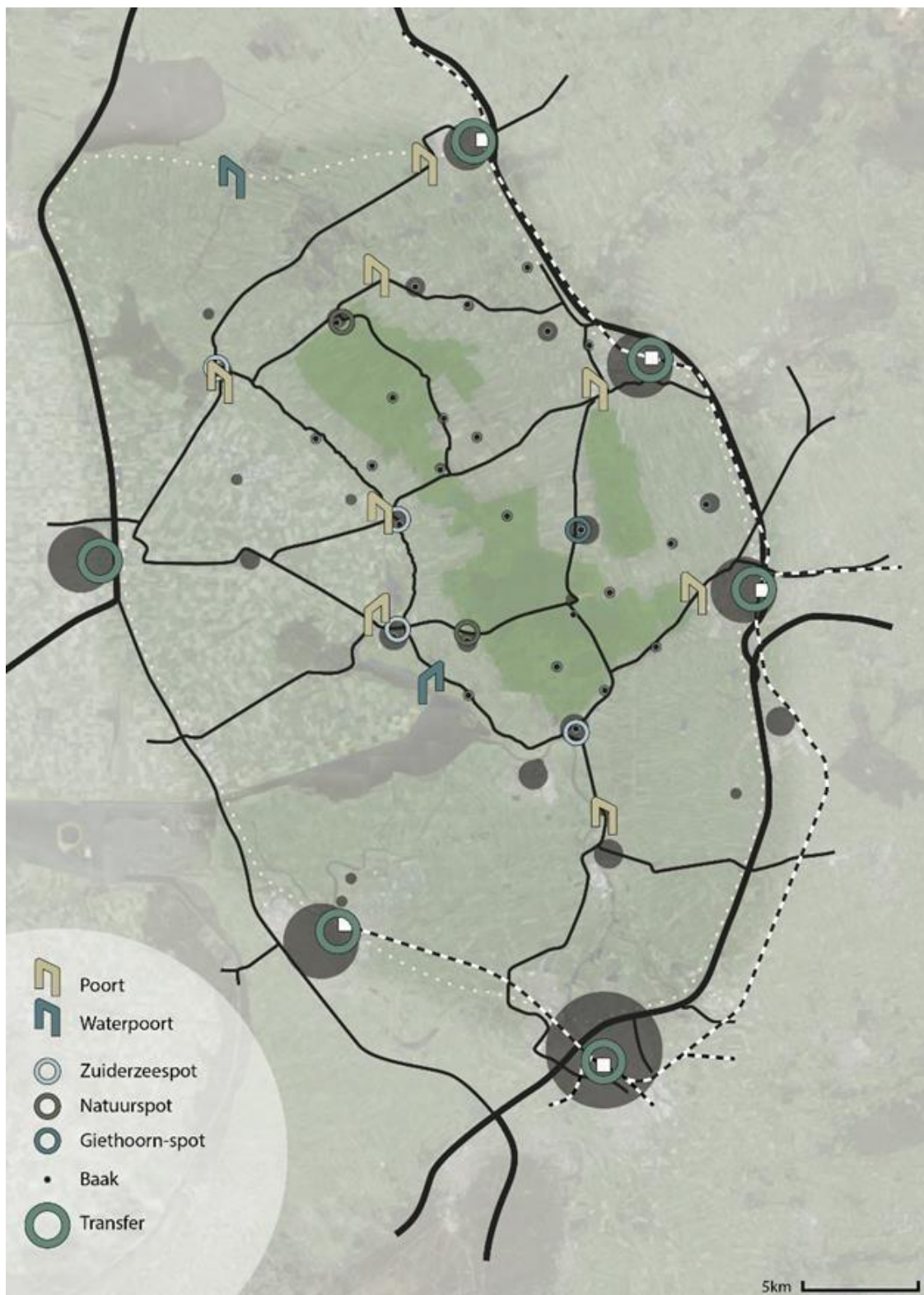
- * Bebording;
- * Bebouwing;
- * (Niet authentieke) bestrating;
- * hekwerken;
- * stroomkasten;
- * Lichtmasten;
- * andere elementen.

Door de toevoegingen komt het accent en het zicht soms meer op de toevoeging te liggen dan op het prachtige landschap en de authentieke kern zelf. Soms zit de kracht ook in het weglaten en alleen hetgeen te plaatsen wat nodig is om de kracht en uitstraling van het landschap te bevorderen.

Referentiebeeld verrommeling door bebording

Bijlage 1

Kaart met het concept van het stelsel van landmarks met een indicatie van locaties voor de verschillende typen afkomstig uit het rapport AtelierOverijssel uit 2017.

Deze kaart verandert in de loop van het project door de dynamiek die er op verschillende terreinen ontstaat én door toepassing van het concept in de praktijk.